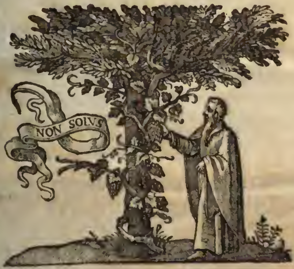
DANIELIS HEINSII
LAUDATIO FUNEBRIS,

Invicto & excelſæ memoriæ Principi

MAURITIO D. G. PRINCIPI
AURIACO, COMITI NASSOVIÆ, &c.

Lugd. Bat. XIX. *Septemb. publice dicta.*

LUGDUNI BATAVORUM,
Ex Officina ELZEVIRIANA.

ANNO CIƆ IƆ CXXV.

Cum Privilegio.

ILLVSTRISSIMO AC VERE INVICTO PRINCIPI FREDERICO HENRICO DEI GRATIA PRINCIPI AVRIACO, COMITI NASOVIÆ CATTIMELIBOCI VIANDÆ DIETZIÆ LINGÆ MEVRSÆ BVRÆ LERDAMI; VERÆ FLISSINGÆQVE MARCHIONI; BREDÆ, VRBIS GRAVAE DITIONIS CVKIANAE DIESTAE GRIMBERGAE HERSTALLI CRANENDONCKI VARNESTONI ARLAEI NOSEROEI S. VITI DASBORCHI POLANI GVILIELMOPOLEOS NIRVARTI ISELSTEINI SANCTO MARTINO DICI GERTRVDIS MONTI CASTELLO RENARDI SVPERIORIS ATQVE INFERIORIS SWALVWAE DOMINO BARONIQVE, ANTVERPIÆ BISONTIQVE BVRGGRAVIO HAEREDITARIO, HOLLANDIAE HAEREDITARIO MARSCHALCO, GELDRIÆ HOLLANDIÆ ZELANDIÆ WESTFRISIÆ ZVTPHANIAE VLTRAIECTI AC TRANSISVLANIAE GVBERNATORI, FOEDERATI BELGII SVPREMO DVCI AC PRAEFECTO MARIS,

Walt[illegible]

LIBERTATIS VINDICI, PATERNAE AC FRATERNAE LAVDIS VNICO HAEREDI, HANC LAVDATIONEN FRATRIS EXCELSAE MEM. DICAT DEDICAT AC CONSECRAT DANIEL HEINSIVS.

PRINCEPS CELSISSIME, ILLVSTRISSIMI COMITES, NOBILISSIMI PATRIÆ PROCERES, MAGNIFICE RECTOR, AMPLISSIMI CVRATORES, INVICTÆ HVIVS VRBIS CONSVLES AC MAGISTRATVS, REVERENDI AC CLARISSIMI COLLEGÆ, DOCTORES VENERANDI, ECCLESIASTÆ REVERENDI, GENEROSA IVVENTVTIS NOBILISSIMÆ CORONA.

QVod omnis cogitet memoria, poſteritas loquatur, die hujus menſis decimo & ſexto, quem, cum faſtis eximi non poſſit, atrum nobis ac funeſtum patriæque habendum judico, Mauritium Naſſovium, quod nomen dignitates tituloſque non admittit quia omnes anteceſſit, Patriæ Parentes, Magiſtratus ac Nobilitas, Miles ac Prætoriæ cohortes, omnis populus ac plebes, mœſta, ſquallida, dejecta, ad Parentis tumulum, ſeu potius trophæum, vel ſecuta fuit vel deduxit. Luctum publicum, mœrentis Patriæ imaginem, orbitatis, ſolitudinis ac vaſtitatis notas & indicia, in aulis, curiis, palatiis, in ipſis prope parietibus ac tectis vrbium, in vultu denique omnium ætatum, omnis ſexus, omnis ordinis, eodem die conſpexiſtis. Non enim funus publicum, ſed Patriæ cadaver, libertatis, olim in Parente ejus ſauciæ, relliquias ac conclamata membra, comitari ſibi omnes ac efferre videbantur. Occurrebant aliis triumphi, quibus ſæpe compos, Hagam cæteraſque Batauorum vrbes,

prope

prope humeris inuectus ciuium, cum fremitu plauſuque, belli fulmen, murus libertatis, omnium prouinciarum vrbiumq; vallum atque propugnaculum, intrarat. Multi artes belli, multi pacis, alii priuata, focos liberoſque, alii Rempublicam, & quantum omnes amiſiſſent, ſecum agitabant. Quidam, tot illuſtria quæ paſſim extant ſpolia, exuvias, trophæa, aquilas hoſtiles, frameas atq; haſtas, quæ victoriarum olim, nunc doloris monumenta, inter manus prope & ob oculos verſantur, ante exequias, cum admiratione ac lachrymis contemplabantur. Senes, ab initio calamitates noſtras & oppreſſæ libertatis mala, pœnas, fugas, ac proſcriptiones, quæque ſinguli miſerrima vidiſſent, longa ſerie commemorabant. Erant, qui inani ſtudio videndi, ſicut in parentum funere plerunque liberi quos ætas aut incogitantia excuſat, vndique concurrerent aut ſequerentur, nec de ſuo aut communi omnium dolore cogitarent: omnium commiſeratione digni, quod de ſe ac cæteris ſæcuri, re inani & in tanto caſu prorſus puerili, oculorum voluptate tenerentur. Soli Academiæ Parentes, atque hæc Civitas invicta, quæ ante aliquot jam annos, Dei immortalis ope ac virtute ſua, hoſtem, mœnibus pomœriiſque hærentem, conſtantiſſimè, à templis, liberis, conjugibuſque, ſtitit atque avertit, morem Populi Quiritium Romani, qui heroes ſuos principeſque in publico laudabant, imitandum judicarunt. Igitur, cum corpus, in quo magnus ille libertatis noſtræ vindex tot tantaſq; res geſſiſſet, aliis ceſſiſſent, laudem eius ac memoriam in hac æterna domo ſibi vindicarunt. Nam, vt illi, loco celeberrimo, pro Roſtris, in quo conciones habebantur, leges ferebantur, cauſæ agebantur, in quem victor terræ confluebat populus, ante oculos atque in conſpectu tot heroum, quorum ibi ſtatuæ extabant, funus poſitũ

ex mo-

ex more aut ſitum,commendabant: ita noſtri, in hoc Palladis delubro, nō Bataviæ ſed orbis celeberrimo clariſſimoq; loco, cui ſpes ac vota ſua quiſq; credit, quem ex omni orbe nobiliſſima juventus colit aut perluſtrat, in quo, non illuſtres ſtatuæ, ſed vivi ac ſpirantes maximorum hominum conſpiciuntur vultus, primum tempeſtatis noſtræ principem, laudandum cenſuerunt, decreverunt. Qui ſic bellum geſſit, vt hic pacem habeamus, ita pacem inter arma conſervavit, vt calamitatem belli nemo præter hoſtem publicum ſentiret. Cui vitam, cui liberum hunc aerem, hunc ſpiritum, hanc vocem, quæ ſervire aut adulari neq; novit neque cogitur, in primis autem Academiam ejuſque regimen debemus. In qua educatus ipſe, tot præclaras æternaſq; animas, vel præmiis,vel commendationibus, vel magiſtratibus, evexit. Genus tanti Principis, quod vſitatum eſt, nec tango, neque veniam hic peto. Quanquam leges Rhetorum nonnulli cum excedunt, Iuliis teneri aut Corneliis ſe putant. Quæ, ſi nunquam natæ eſſent, ad ingenium ac normam magni oratoris, ſingulis diebus naſcerentur. Et, ſi hactenus invaluerunt, nunc in tanti Principis memoriam, cum ſignis militaribus ac armis invertantur. Domus illuſtriſſimæ Naſſovicæ Saxonicæque,quæ tot Regum Principumque genitrices aut affines hactenus fuerunt, ſplendor, dignitas, majeſtas, non ab oratoris fide, ſed à ſæculorum ſerie, à conſcientia mortalium, à rebus toto orbe geſtis, ab hiſtoriis annalibuſque, exigenda ſunt. Quæ, vt cæteros omittam, Cæſarem Adolphum,ex Naſſoviorum ſtirpe,& Albertum,proauum maternum,Cæſaris in Belgio vicarium, tot rebus in his terris inclytum clarumque,non tacebunt. Ac ne bellicoſam quidem Germanorum gentem, populo Romano multis prœliis ſuperiorem, ſæpe parem, quæ depoſitum tam grande nobis dedit,celebrandam reor.

ne il-

ne illius cauſa alia dicãtur cuius omnia dicturi ſumus. qui, ſi ex ſenatus eſſet, tantus eſſet, quantum ætas noſtra alium vix tulit. Sed Naturæ æquum videbatur: partim, vt non niſi tanto Patre naſceretur tantus: partim, vt qui tantus eſſet, ſine liberis ac prole Reipublicæ ſubduceretur. Quæ effœta, vt nonnunquam matres ſolent, aut, cum nihil majus poteſt, ceſſat melius quam deficit. Et ad manum erat, qui eodem natus Patre, vota omnium jam impleviſſet. quẽ ſucceſſioni Deus pariter ac virtus deſtinarant. Puer è Germania reverſus, in hanc Vrbem à Parente, qui hic Academiam autoritate publica fundarat, ablegatus eſt. In qua præceptores aliquot, in primis autem virum Nobiliſſimũ, Hermannum Wittenhorſtium, Sonsfeldi Dominum, Præfectum primo mox & Senatorem habuit. Quo neque aula, quæ nonnunquam aliis ſibique indulget, neque hæc ætas, quicquam vidit ſanctius. Ex omnibus ſcientiis, Hiſtoriam ac Mathematicen dilegit. Quarum illa, Principem, hæc, ſi feliciter conjungitur, victoriam dat Principi. Atque inprimis ea, quæ vel ciuitates contra hoſtem munit, vel hoſtiles arte ac machinis expugnat. Et in eo, qui ad omnes natus erat, illud maxime admirandum, paucas, & ex vſu ſuo, attigiſſe. Nam heroum animi, quemadmodum nonnunquam vehementius quam cautius, ſcientias ætate prima amplectuntur, ita, niſi intra ſapientiæ ac ſtudiorum limites conſiſtant, majeſtatis terminos excedunt. cum in diſciplinis artibuſque ſatis ſit, ſi admirationem aliis qui his excellunt aut benignitatem præſtent, ſibi nihil ſervent præter modum. Et jam alia vocabant. Itaque vt tantum belli ducem aliquando daret quantum tunc promiſit, gradu, ſaltu, folle, exerceri: vires lucta, aut natando, aut in armis experiri: corpus denique ad res tantas quantas geſſit, & militiæ laborem, præparare. Equi, quo impenſe ſtudio ad ſummam

mam vſque ætatem tenebatur, notas animo & oculis, interdum manu, explorare. Et, vel aſperum nec ſatis domitum, in gyrum circumflectere ac rotare, vel ferocientem fræno impedire, vel admiſſum ac præpropere retentum, ad ſudorem exercere, vel poſtremo, ſclopo propius exploſo, ad ſecuritatem belli temperare. Neque tamen omni ſtudio ſe abdicare. Ex hiſtoricis, ſuadente viro maximo, Annales Taciti audivit. Qui civilis atque militaris rei autor maximus, ſententijs rebuſque denſus, verbis ſtrictus ac compreſſus, totus denique ignis, tales tantum animas admittit. Huc accedit, quod, vt Belgicæ fuiſſe procurator fertur, ita libertatis ſtudium quod tum e nobis hauſit, noſtris hodie præ reliquis infundit. Ex hoc cæteriſque, primum rei militaris & amorem duxit & ſcientiam. Ex his, quomodo cingendæ vrbes, quibus locis, qua occaſione, de inſidijs ſit cogitandum; ex his, quid lorica (nam ad noſtram ſingula ætatem applicabat) agger, vallum; ex his, regionum ac terrarum ſitus, etiam noſtrarum, & quæ geſta ſunt in ijs prœlia ac bella, hauſit: ex his denique & aſſidua iſtorum lectione, prima militaris gloriæ ingentem animum intravi æmulatio. Huic maximo ſcriptori ac docenti Lipſio fuiſſe intentum ſæpe audivi, cum de morte Patris nuncium accepit. In quem, vt invictum eſſe omnibus conſtaret, non aperta acies aut bellum, ſed ſicarius, immiſſus eſt. more nunc recepto, quo heroum mortes quidam licitantur, quidam vendunt. Eam ille necem, non infirmo, vt privati ſolent, deſiderio ac lachrymis excepit, ſed, cum bono patriæ, in animum demiſit. Illuſtriſſimo Parente ſic ſublato, terra pariter ac mari anno decimo & ſeptimo à Patribus ſuffectus eſt. Vt qui non ætatis ſpatio aut annis, ſed diuinitate ingenij cenſendos eſſe heroes intelligerent. Et vel ſuo vel eorum quos adiunctos ſibi habuit ſic vſus eſt conſilio, vt, quales alij paulatim fiunt, ſtatim à natura fa-

ctus videretur. Adoleſcentiam ac primum eius regimen diſſenſio excepit: qua plerique, hoſtem noſtris factionibus intentum, quidam, ne ambitionis nouæ præmium libertas fieret, occulte metuebant. Cui, cum Achillem ſuum, tanquam ſervitutis obicem, oppoſuiſſent Patres, ſic ex vſu Reipublicæ ſecundas egit, vt, qui primas ſuſtineret, nullas brevi apud nos haberet. Quo in patriam elapſo, quanquam aliquid lateret, ipſa tamen flamma, & mox ignis, cura ac prudentia extinctus eſt. Res ab eo geſtas recenſere, hiſtorici non oratoris, exornare, nec hiſtorici exiſtimo. qui oratione vera ſine ornamentis optime defungi ſolet; cum orator, ea quæ & numero & magnitudine eloquentiam excedunt, facundiſſime commendet, ſi confeſſione candida omittat. Quia quædam, quæ cum cura & apposite tacentur, magna pars eorum ſunt quæ optime dicuntur. Quædam tamen, quod ab ijs ſolet fieri qui orbem in tabella pingunt, non vt æquent, ſed vt repræſentent, obiter enumeranda potius quam recenſenda reor. Flandriam Hiſpanus eo tempore ac Brabantiam tenebat. niſi quod in illa, arcem vnam, quæ nunc vrbem imitari cœpit, (Neuſam vocant) cum Oſtenda; in hac Bergam, quæ ad Zomam, noſtri adhuc vindicabant. Primum ſolidæ virtutis teſtimonium Axellæ dedit: qua in Flandria, Sidneio comite, non magna manu, ſine vllo ſanguine propemodum ac cæde (nam & hoſti parcere, cum poſſet, maluit) potitus eſt. Bergam, oppidum invictum, in quo res ad omnium ſtuporem admirandas, tori illi Martis ac lacerti, duo Baxij geſſerunt, maximo exercitu Parmenſis poſt obſedit. Quo profectus ſubito, cum vultu Principis adverſus belli caſus militem attolli non neſciret, ita & ſermone & conſpectu, militem cum ciue accendit, vt ex ſpe concepta, nihil præter deſperationem imperator ſummus, & qui vincere non tantum iam didicerat, ſed & plurimis ſucceſſibus conſuerat, domum &

ad ſuos reportaret. Cæterum fatale erat, vt ex illa belli area ac campo, tot illuſtria virtutis documenta eques noſter daret. E qua vrbe, eodem anno, centum pedites, equites ſex admodum, Thielam, oppidum Brabantiæ, ſpectante Hiſpano, expugnarunt. quibus, cũ non minus quadringenti, poſt direptionem obuios ſe darent, ne de præda quicquam aut virtute hoſti cederet, vtriuſque compotes ac ſui, manu per hoſtile agmen reditum ad ſuos reperere. Breda, quæ nunc annum prope obſidionẽ toleravit, ſine exercitu ac ſumptu, arti ac ingenio noſtrorum ceſſit. cum pauciſſimus ac terra ſua tectus miles, ſatis eſſe ad laudem duceret, quod vrbem expugnaſſet. Cuius magnitudinem victoriæ, ab hoſte poſtea, tot copijs, tantoque tempore ac ſumptibus edocti ſumus. cui noua hæc obſidionis ratio placere cœpit, qua de fame ac egeſtate militis, non de virtute, triumphatur. qui nihil grauius indigniuſque tulit, quam quod prœlijs ab hoſte intercluſus, ad ignauiam redigeretur; expugnatus antequã oppugnaretur. Erant eo tempore, & non ita validæ res noſtræ, & anguſti limites ac fines, quos vbique aut tenebat hoſtis aut claudebat. In Geldria, Zutphania ac Neomagia; in Tranſiſulania, Dauentria; in Friſia recentes aliquot, ſed validæ firmæque arces, Immetilla cum Opslago ac Delffilla; alia ex parte, alio propemodum in orbe, Hulſta munitiſſimũ Flandrorum oppidum, terrore ſui omnes, damnis ac excurſionibus, vicinos profligabat. Dicam, quod ſtuporem omnem, omnem longe excedit admirationem (nemo enim tam velociter inceſſit vt hic vicit) vno omnes eodemque anno, nõ ignarus, famam ab initijs pendere, &, vt prima cedunt, cætera à vulgo æſtimari, non luſtrauit aut acceſſit, ſed prouinciis adjecit. obnitente fruſtra Principe Farneſio, Parmenſi duce. qui, cum arcem Cnotzeburgum aliquamdiu fruſtra obſediſſet, & ad artes ac inſidias virtutem convertiſſet, arte

noſtra vinci ſe ſpectavit prius quam audivit. cum e turri edita, ſuorum fugam, neque prædam modo, ſed & aquilam, viuenti ſibi ac ſuperſtiti auferri vidit. Quo ſpectaculo percuſſus, cum ſucceſſu, ſpe, autoritate ac fiducia, exutum ſe videret, ne fortunæ ſuæ ſupereſſet, Belgium reliquit. Annus alter (nam victorijs diſtinxit ſingulos) Steenvvycum, vrbem prope inuictam. cum Otmarsa ac Couorda, nobis dedit. Paulo poſt Groeningam, cum Gertrudis monte (at quas vrbes!) alteram prouinciam non vrbem, alteram prouinciarum omnium vel eo nomine præſidium ac munimentum, quod Batauiæ totius munimentum & in ea eſſet, ſine ſtrepitu ac motu expugnauit. Quæ nos obiter, vt ante dixi, non commemoramus, ſed ſubducimus. Ne quis ſingula, quæ iuſti molem operis requirunt, in tranſcurſu & ſic obiter miretur dici. Nam & ita vicit & præcipuum victoriarum omniũ momentum ac miraculum, infeſtinatione ac modeſtia habemus. qui jactantiam ac leuitatem, cum pauore ac fuga hoſtibus relinquimus. Quanquam metuo ne magis etiam ſit feſtinandum. Vno enim eodemq; Rhenobercum, Meurſam, Grollam, Goram, Enſedam, Brevordam, Oldenzeliam, Otmarſam, Lingam, expugnauit. &, quod ſingula excedit, maxima graviſſimaque obſidione, in Geldria Bomeliam exſoluit. Toto enim anno, Venit, Vidit, Vicit. vt cum ipſis prope menſibus victorias æquaret. Cæteras, vt Grauam, Wachtendoncum, Dotecomum, Bateburgum, Woudam, Andreanã arcem, ac Cracouiam, omitto. Quarum quaſdam paucis horis, quaſdam, vno alteroque die, validiſſimas plerunque ac maxime munitas, totidem euertit menſibus aut cepit. Quod cum imitari aut vlciſci ſtatuiſſet hoſtis, vires omnes copiaſque in Flandriam conuertit. Eſt in eo littore oppidulum, aut moles potius exigua, piſcatu olim, tandem militũ excurſionibus ac prædæ deſtinata: vt vix hoſti, niſi ex agricolarum

larum querimonijs,vix nobis,niſi ex impenſis,nota eſſet.do-
nec propria calamitate ac virtute noſtra,ſupra cæteras Eu-
ropæ celebrari cœpit. In qua, cum non ſecus atque in cauea
concluſus miles noſter eſſet,annos tres,adverſus hoſtem,ma
re ac luem,igni,ferro,ſulphure ac animis,ſic ſtetit,vt amiſſis
mœnibus , amiſſo pro quo dimicabant loco , cum in vrbe
obſeſſa,neque vrbi,cujus partem occuparat mare,nec victo-
riæ jam locus eſſet,nihil hoſti præter tumulos cum cadaue-
ribus relinqueretur. quibus ipſis, cum & aggeres & tellus
defeciſſet, aliquamdiu propulſatus eſt. Nemo tanta clade
vicit, nemo tanta laude ac virtute victus eſt. Adde quod in-
victus ille noſter,dũ de puluere ac arena in hoſtili agro,hujus
cauſa decertatur, totam in eodem inſulam, cum Sluſa, Ar-
denburgo, Iſendyca, vrbibus invictis plane aut locis, hoſti-
bus extorſit. Bergam (nam de ea ſæpius dicendum fuit) op-
pidum,quod neque per ſe firmum eſt, & ita collibus munitũ
vt munitioni non ſit locus, arte ac molibus quas procul ho-
ſtibus objecit, cum diu abſens defendiſſet, tandẽ ſine armis
& adventu ſolo vindicauit. cum pro armis(nouum prœlian-
di genus) fama & exiſtimatione ſui vteretur. qui totius vitæ
non vnius aut alterius victoriæ & præmium & finis eſt.Quo
ſucceſſu, vrbs incomparabilis & ſupra plurimas Europæ cla
ra,quater magno impetu ab hoſtibus tentata, toties a nobis
vindicata eſt. Nec felicior in vrbium obſeſſionibus quam
prœliis aut Marte aperto fuit.Quod cum ſæpe, tum Turnou
ti clade nobili teſtatum. quam deſcribat aut deſcriptam le-
gat, qui hoc agit. nobis omnia incumbunt. Nam quod ra-
rius conflixerit, prudentia non metus fuit. Per hoſtilem
agrum bis, cum metu ac pauore omnium, exercitum dedu-
xit. Per Brabantiam, ſucceſſu non invtili,quod Grauam oc-
cuparet. Stragem vero quam ad Neoportum dedit, nulla
vis ingenij ex merito deſcribat. Quo cum eques omnis, om-

nis

nis pedes, omnes vtriuſque partis conveniſſent vires,& vter que dux ante agmen, vultu, verbis, manu atque exemplo inflammaret ſuos, fugientibus obſiſteret, ceſſantibus inſtaret, neque minus acriter vrgeret miles, horas tres ambigue certatum eſt. Vt nec fortius pugnari neque melius diſponi aciẽ vtrinque potuiſſe ſatis conſtet. niſi quod initio victoriam præcepimus. Nam cum locum aciei ante pugnam occupaſſet noſter, Sol, arena, ventus, maximum in littore momentũ, protinus in partibus fuere. Huc acceſſit, quod vt primo velitationibus recentes aut detinuit aut callide, dum noſtri adventarent, explorauit; ita feſſis nouum ac recentem, quẽ ſervarat ſibi, equitem immiſit. Quo turbatus eques, & jam diſſipatus pedes, fugæ, prædæ, ac victoriæ, initium fecere. cui finem interemptus hoſtis & nox dedit. Cladis magnitudinẽ victoriæque, ſex ſeptemve millia in loco cæſa ac captorum prope innumerabiles, teſtantur. Inter quos provinciarum terror & diu Rheni incubus Mendoza fuit. qui victori faſtum pariter & animos ſummiſit. Ita dies idem, alterum exercitum, in terra ſua fugientem, alterum longiſſime a ſuis & ab hoſte cinctum, in hoſtili agro triumphantem vidit. Vt vterque metu cuncta ac terrore, alter fugiendo, alter quia vicerat, impleret. Nam quid ea dicam, quæ aut principe eo, aut, conſilio ac ductu ejus, mari tot jam annos geſſimus? qui terrarum metas & extremos limites egreſſi ſumus. Thule enim ſummus nauigantium conatus in pomœriis fœderibuſque noſtris hæret. Gades hominum, vt loquitur poeta, fines expugnauimus, deuicimus. Calpen metu ac terrore proterruimus. Canarias, quas Fortunatas dicunt veteres, invaſimus. Quarum principem ac caput, Nobiliſſimus vir Petrus Douſa, domo Lugdunenſis, expugnauit. ac ne vinci potuiſſe dubitemus, incolas in latebras ferarum & ſpeluncas montium, adegit. Vt venationibus,

bus, non bello, ſupereſſe viderentur: idem qui Mexinam, ſiue, Diui Thomæ inſulam, ſic occupauit. Vt omittam, quoties illuſtris vir Iohannes Duuenvordius, ſupremus ſub hoc principe Oceani Præfectus, parva manu nauibuſque, multas atque immanes alibi ceciderit, accéderit, everterit. Cui, Gadibus devictis, Sereniſſima Britanniæ Amazon, grates literis, quas legimus, ac præmiis perſolvit. quoties invicti Argonautæ noſtri, veri hoſtium ac piratarum ſcopuli, non numero, non armis, ſed virtute ac animo ſuperiores, res præclaras, inauditas, atque invſitatas, toto mari geſſerint, ediderint. Ne de Nova Zembla dicam. Vbi cum & homines, & Sol, & dies defeciſſent, cum frigoribus ac feris diu commiſſi ſumus. Ne jam dicam, qua virtute India ad Orientem, ac mox altera ad Occidentem, penetrata aut tentata ſit. Ex quibus, præter opulentiam immanem, omnia plantarum, animaliũ, aromatum ac ſtirpium portenta, hactenus & nobis & veteribus ignota, prompſimus, eruimus, transveximus. Sed quo te Heemskercki prætermittimus piaculo? qui, cum Regiam, communicato prius cum heroe noſtro hoc cõſilio, ſub ipſam Calpen, ſulphure ac ferro, neque minus animis tuorum, deleuiſſes claſſem, primus vniuerſam trepidare Hiſpaniam ac deſperare docuiſti. Vidit ea dies, Auditores, duas ac viginti, moles dicam neſcio an naues, turribus pleraſque ac propugnaculis eductas, ita vaſtas quaſdam ac immanes, vt non ſine horrore maris ac labore venti mouerentur, ſingulas tormentis plurimis ac militum exercitu inſtructas, in conſpectu ac ſuorum quaſi ſinu, ita diripi, vaſtari, diſiici, corrumpi, ut non minus prope ſanguinis quam aquæ mare concitatum volueret. tanta ui ac impetu noſtrorum, ut, cum neque fugiendi illis neque inſtandi nobis ſupereſſet locus, alteri in mare deſilirent, alteri eodem animo quo vicerant ſubſequerentur. Eſt hic genus quoddam hominum cui plurimum li-

bertas

bertas noſtra debet, qui in terra nati, ſimul eam corpore preſſerunt, more animalium ac ritu quibus duo elementa incolendi anceps contigit natura, aquam petunt. in qua vitam agunt, neque minus natant, vbi opus eſt, quam nauigant: de cætero ſecuri, cum vbiq; domi & vbiq; peregre ſe eſſe credant; quicquid autem nondum occupat Hiſpanus, patriam exiſtiment: quem vt hoſtem ſic materiam virtutis putant: tanta corporis atque artuum velocitate, vt per funes nauticos enixi, ſimul prope in imo nauis ac ſupremo mali ſpatio verſentur. tanto animo pro patria ac fide, vt plerunque poſt victoriam & ante ſeruitutem, rebus omnibus humanis mortem anteponant: a qua cum vrgentur, libertatis tamen jus extorquent. Quippe, nauibus accenſis, pulvere icti & cum hoſte in aerem eliſi, quia non vincuntur, ex opinione ſua vincunt. Sic in mare redeunt, in quo perpetuo vixerunt. Ex his vnum ſæpe audiui, cum in mari ipſo militem Hiſpanum ferro aliquamdiu perſecutus eſſet, rictu tandem morſibuſque, irritatæ inſtar belluæ ſic inhæſiſſe morienti, vt non hoſtem ante in fluctibus quam animam dimitteret & quem aliquãdiu toto corpore preſſiſſet, in cadauere ejus expiraſſe. Quendam, cum adhuc prætoria reſtaret nauis, è ſuprema mali parte, prius quam a ſuis abiiſſe crederetur, belli tranſtuliſſe ſignum. quod ereptum, cum victoria confeſſionem ejus hoſtibus extorſit. Ita claſſis tota, in exitium noſtrorum comparata, cum in ſpeculis interea ac littore armata pariter ac trepida conſiſteret Hiſpania, deleta igni, ſuis metum; nobis, præmium virtutis atque audaciæ, victoriam reliquit. Ex hoc tempore, cum bello ac penuria non parum vrgeretur, ac jam ſibi, inter nos graſſari ſuetus, ſerio timeret hoſtis, de induciis vt cogitaret ſua intereſſe credidit. Adverſus quas luctatus aliquamdiu noſter, cum & ea quæ ſecuta ſunt pruden ter præſagiret, & perire ſibi patriæq; tot annorum tempus,

maxi-

maximum mortalis ævi ſpatium, videret, fatis tandem ac neceſſitati ceſſit;non ignarus temporum a quibus vinceretur. Et, vt ante bellum foris, pacem domi,ita pacem foris, bellum domi, tum habuimus. quod honeſtos quoq;, non amore patriæ aut odio, ſed partium aut ſingulorum, ſæpius tranſvorſos egit. magno cum mœrore ejus,qui nec ciuem hactenus in armis, neq; militem in caſtris niſi pro Republica armatum viderat. Quæ tum contra euenere. nam & factionibus ac ſtudijs noſtrorum,& per ea,clam ab hoſte oppugnati ſumus. Qui ſucceſſu maximo tum armis ſuperſedit. Nunquam enim, ſi quid judicare poſſum, verius de nobis triumphauit quam cum neuter vicit.Sed & miles in quietem verſus, & ſucceſſus aliquantum ſubſtitiſſe viſus eſt. Nam Iuliaco ac Breda, quanquam damno hoſtis maximo & ſumptu tamen ceſſimus. Ex cujus ſolertiſſima defenſione, ita domum & ad ſuos venit vt & ſuam & inſtantem Patriæ calamitatem, quiſq; ex macie, pallore,ac vultu, præſentiret. Hoc plerique in eo admirantur, quod, cum maximi plerunque duces, rei militaris partem aliquam præ cæteris vel colant vel intelligant, eodem & ſucceſſu & judicio in omnibus ſit vſus. Eodem quippe euentu,& aperto Marte,& dolabra, & cuniculis ac machinis rem geſſit. Vt non raro, cum ad portas ſtationem tueretur miles, noſter machina invectus, deſuper veniret vrbi: aut ſub terra, hoſte ignaro, graſſaretur. qui,cum arma expediret, jam ab hoſte victus erat quem ſub pedibus habebat. Vrbem oppugnauit nullam, vt non prius daret operam, ne expugnari poſſet. Quod celeritate incredibili, & arte partim, partim militis exercitati opera, præſtabat. Vt priuſquam peti ſe ſentiret, jam obſeſſi eſſent: aut deditionem, ac nonnunquam ſero, cogitarent. cum ruinas, quas tormenta dederant, extemplo ſine veniæ ſpe miles ſequeretur. Quem in poteſtate in-

terdum imperator amplius non habet. Non enim funda, aut balliſta, aut imbelli Græculoque ferro, ſed immanibus tormentis, quæ, cum ignem conceperunt partes vrbium immenſas rumpunt atque elidunt, turres atque mœnia pulſabat. Arma noua, nouas ſæpe machinas excogitauit: quæ cum ad Hiſpanum etiam adverſis pervenere rebus, plus terroris quam ſucceſſus aliorum intulerunt. Bellica tormenta, quæ & onerari & moueri loco ſine magnis ſump tibus non poſſunt, ſic contraxit, vt & quouis facile vehantur, & triente ſolo pulveris, nec vi nec impetu minore, diſplodantur. Nemo loca quæ muniri poſſent, nemo munien di rationes, nemo terræ ſitus, nemo maris conſuetudines ac vices, nemo portuum ac fluminum profunditates, ita habuit perſpectas: quo nec tutum neque clauſum quicquā relinquebat hoſti. Si quod mare obſtaret, claſſe; ſi quod flu men, ponte; aut ſi nihil præter aerem pateret, illuc quoq; machinis ac arte perreptabat. Nihil mari ſine eo, nihil terra, nihil bello geſtum eſt aut pace. Præſens multa, nec minora abſens, cum vbique præſens eſſet, exſecutus eſt. Et vt aliquid ſine eo, nihil tamen non ab eo geſtum eſt. cum vbique aut militem exercitatum, aut tribunos mentis ſuæ cõſcios haberet. Pedes, eques, ſemper dux, nonnunquam miles, omnia diſpoſuit, obiuit. Sæpe deſtinato, aliquando ex occaſione, prœlium commiſit. Sæpe in acie cecidit hoſtem, ſæpius prævenit. Sæpe feſtinando, aliquoties trahendo bellum, aliquoties & non pugnando, vicit. Artes, quæ adverſus hoſtem tantum ſunt honeſtæ, raro & plerunque cum ſucceſſu maximo adhibuit. Arcana, nemo ſic tegebat: nemo hoſtium, cum animis conſiliisque Principum, ſic explorabat. Qua in re, & ratione occulta & invſitata vtebatur. de qua nihil referam aut dicam: quia melius prudentiuſque præteriri puto quæ non proſunt niſi quamdiu ignoran-

tur.

tur. Quicquid vſum vel in bello vel in pręliis habere poteſt, in campeſtri meditatione militem docebat. Nam tractare arma, etiam poſteritatem docuit: quod nonnulli tabulis ac ſcriptis expreſſere. In caſtris, nihil vnquam vel mechanico vel militi præſcripſit, cujus non exacte rationem iniiſſet. Nam & munimenta prius animo delineabat, & officia quæ præſcripturus eſſet, expendebat prius quam exigeret. Vt non modo decipi ab aliis non poſſet, ſed & calculum cum opibus nerviſque Reipublicæ ex vſu ejus ac ſecuritate ſua poneret. Quo effecit, vt, nec fraudes aliorum neque ſumptus nimios in publicum inferret, & autoritatem vtrobique tueretur. Diſciplinam militarem, quæ in caſtris robur ac virtutem confert, ſtricte con tenteque & inſtituit & conſeruauit. Nam & ordinis, quod munimentum eſt militiæ, & exercitiorum, rationem ſemper habuit. Abſtinentiam, modeſtiam, ac continentiam, a milite ſic exigebat, vt labore ac manu, non laſciuia aut petulantia, a ciuibus differret; hoſti tantum grauis, non graſſator inter ſuos. nemo libertatis cauſam in licentiam vortebat. In exemplis ac ſupplicijs, inexorabilem ac plane immotum ſe præbebat. nam prudētia, quod paucis contigit, id conſecutus erat, vt volentes emendaret. Immodeſtos temere ac delinquentes, voce ſæpius & oculis quam pœna continebat. Iram ſæpe in promptu, ſed non vltra ſpeciem, habere. In congreſſu ac colloquijs cum ijs quibus imperabat, ab humanitate non plus petere præſidij quam quantum ad autoritatem, quæ nonnulla ſui parte hac conſtat, ſatis eſſet. Et ſeueritatis aliquid natura addidiſſe videbatur. qua ſic vtebatur, vt, qui militem amaret, diſciplinam pro virtute ſingulorum & cum opus eſſet inhiberet, non laxaret. Quo effecit, vt, quod vtiliſſimum in caſtris ſemper fuit, hoſtem minus milites metuerent quam ducem. In conflictu, nemo ſic parcebat militi, ſic vtebatur:

a quo mortis patientiam,non vitam,exigebat.cũ non teme re abſumendus ſit in prœlio,qui bello reſeruatur. Quod nõ hora aut momẽto, vt conflictus,definitur, ſed & ſæpe refici & ad poſteritatis curã cũ Republica trãſmitti ſolet, ideoq; ad patriæ ſecuritatẽ caute eſt diſpenſandũ. Ægros ſaucioſque in bello,nemo diligentius reſpexit: quos fomentis aliquando, aliquando voce ac alloquijs leuabat. quæ quo minus ad blanditias cõpoſita ac rariora erant,eo animos apertos ſimpliceſque, quale eſt militare vulgus, magis altiuſq; penetrabant. nã blanditiarũ aſſiduitate vt autoritas amittitur, ita comitatis vſus obſoleſcit. Nemo vnquã de annona,nemo de ſtipendio in tẽpore exſolvendo, magis vel ſollicite vel diligenter cogitauit.quo effecit,vt,cũ ſæpe aut fretus numero aut aliqua difficultate oppreſſus,cogere quam ſupplicare malit miles,nunquam aut obſequium fidemque duci, aut cum hoſtibus certamen detrectauit. & nonnunquam ſubito conſpectus ita aciem accendit,vt quem quiſq; in pugna legerat pene vltra mortem & ad inferos perſequeretur. Tribunatus aquilaſque,non obſequio fortunæ ſemper, ſed virtutis merito ac vltro ſæpe conferebat;nec ſtipendiorum tempus, ſed aut geſta aut adverſa vulnera ac cicatrices numerabat. Itaque & non raro ſordidos ac cæterorũ rudes, ſed exercitos ac manu ſtrennuos, ad ſummos ordines traduxit, &, quos nihil præter ambitum ac prehenſationes commendaret, pari animo rejecit. Adulationem ac jactantiam diuerſitate morum, & plerunque vel ſilẽtio vel vultu caſtigabat. nam quæ leuitatem præ ſe aut futilitatem ferrent,non tam oderat natura quam deteſtabatur. A temeritate ita alienus, vt ſæpiſſime, cum cædere hoſtẽ poſſet,ſatis eſſe exiſtimaret ſi non cæderetur, nec aperto Marte,quod tyronibus placere ſolet, provocaret, niſi cum proſpectũ eſſet ne noceret. Nam occaſionem laudis ſibi quidẽ

ſæpe

ſæpe dari,patriæ periculo nec ſemel delinquendum eſſe exiſtimabat: in Republica præſertim,in qua ſapientes regunt, plebs judicium aduerſus omnes ſibi ſeruat. Si quid moliretur,lentus atque ad omnia intentus, proſpera cum ratione magis quam ex caſu approbabat; tantus ac tã rigidus exactor ſui,vt ſuffragium fortunę nunquam poſt virtutem expectaret. In hac libertate noſtra, illud quoque adjungam (neque enim expectatis, credo, vt, quod pædagogi ſolent, homo animi non plane abjecti,verbis hoſti aut dicteriis detractum eam) quod cum vniuerſis Hiſpanorum opibus, ingenio,ac viribus,cum ſummis huius tempeſtatis ducibus, commiſſus eſt. Alexandrum quidem illuſtriſſimum Farneſiorum Principem ac Parmæ Ducem, Carolum Mansfeldium,bellandi veterem ac gnarum,Sereniſſimum Archiducem Albertum, ex initiis vbique formidatum, ferociſſimũ Mendozam,& Ambroſium ex antiquiſſima ac noſtris cladibus nobilitata Spinolarum gente, noſtri quoq; celebrant. Nec Achillem commendare potuit Homerus, niſi Hectorẽ extolleret,neque Æneam Maro, niſi Turnum commendaret;& Lucanus, quia Cæſarem depreſſit, plus Pompeio, ſi quid judico,detraxit. imperator quoq; noſter, vincere hoſtem quã contemnere malebat. In Republica, vt mente celer & ingenio ad omnium ſtuporẽ promptus, ſic in ſingulis cunctator ſępe,ſæpe ita velox, vt cũ ſimulãdi artes maximo naturę beneficio vel ignoraret vel odiſſet,aliorũ ſimul intelligeret ac pręveniret. Dubitandum autẽ non eſt, quin quã plurimũ ad laudem in Republica interſit, alios decipias an non decipiaris. quia alterũ verſuti callidiq; alterũ prudentis & vbiq; circumſpecti eſt.Exempla ſingulorum,vel quod melius hæc norint qui arcanis hactenus interfuerunt, vel quod melius diſſimulatur quicquid noſtro tempore prudẽter ſed occulte geritur, non tango: & antiquitas,ſub cujus

velo optime hæc docentur, cuiuis patet. In dicendo ita breuis ac ſuccinctus, vt neceſſitatem raro, nunquam dignitatem Principis excederet. plurima acute, nihil vnquam fruſtra dixit. Apparatum eloquentiæ nec adhibebat nec in alio laudabat. Nemo Principum conſilium ſic petijt ſic dedit. ita quidem, vt cum peteret, plerunque daret, & velocitatem cum iudicio ſuſpicerent a quibus petebatur. non enim hoſtem tantum ſed & ſuos prævertebat. Corpus ſucculentum, vegetum, toroſum, Deus & natura dederant; cujus ſpeciem ac modum magnitudo animi ac mentis excedebat. Vultus, ſerius, compoſitus, ac grauis: geſtus, vere militaris: nihil blandum vſquam aut fucatum, nihil a quo aliud timeres: &, in voce magis quam in verbis inerat ſeueritas; quæ caſtrenſem negligentiam & imperandi conſuetudinem præ ſe ferebat. Ex ore, ſupercilijs, inceſſu, corporis totius motu habituque, Martem, non plorantem illum, quem poeta turpiter inducit, ſauciumque, ſed Gradiuum aut Vltorem, deſcripſiſſes. qui poſt perpetratum Delphis Batauorum ab Hiſpano facinus, in animo ac vultu ejus ſedem poſuiſſe videbatur. Non delicias non odium ab eo expectares. quod nonnulli condunt, vt in vſum ac vindictam promant. Quorum diritatem, neque verbis quiſquam ſatis execrari, neque cogitatione aut ſenſu penetrare poteſt. iraſci quam nocere honeſtius putabat. Cultus, non luxurie aut ſumptu, ſed mundicie inſignis. Quam & famuli præ ſe ferebant: vt e diligenti patris domo, non ex aula, ſingulos prodire exiſtimares. Haſtas, galeas, loricas, phaleras, ephippia conſpiceres: quæ nunquam niſi ſanguine ac vulneribus fœdari paſſus eſt. Ne in peregrinum quidem habitum, quod nobis vſitatum eſt, deflexit: qui Germanos modo, modo Gallos publice repręſentamus. Etiam, quod fœdum dictu eſt, Hiſpanũ odimus & imitamur. Quæ

haud

haud parvi in Principibus momenti ſunt. Siquidem, cum habitu, Græcorum mores quoq; Magnus Alexander exuit, ſimulque gratia ſuorum & ſucceſſu deſtitutus eſt. Et Romani, Regum liberos quos expugnare ſenſim aut inviſos ſuis eſſe vellent, cultu moribuſque ſæpius quam armis ad ſe traduxerunt. Nemo ſibi & naturæ plura, nemo pauciora inſtitutioni debuit. Militarem rem, exercitatione & vſu, artes pacis, inter tubas didicit & arma. Ducis maximi virtutes, fortitudinem, ſcientiam pugnandi, providentiam, felicitatem, vim imperii atque autoritatis, ad exemplum nō tam aſſecutus erat quam abſolvit. Fide, juſtitia, clementia, judicio, modeſtia, benignitate, ac nonnulla, vbi res requireret, ſeveritate, quæ ſi in eodem pariter concurrant, Principem abſolvunt, nemini conceſſit. Inter arma ita vixit, vt contentione ac induſtria, non luxu aut licentia, a cæteris differret: in Republica, vt qui prudentia ac vſu primus eſſe poſſet, ſalva majeſtate ejus mallet eſſe maximus. Rarum autem ac invſitatum, vt qui pluribus excellit nihilominus æqualis eſſe velit cæteris, & ex omnibus quæ pro imperio ac poteſtate aliena gerit, curam ſibi tantum ac moleſtiam reſervet. Quam vel moderationem vel æqualitatis curam, omnibus trophæis laureiſque anteponunt, quibus ne pro libertate quidem bellum cum ſuſpitione ſervitutis in Republica probatur; quam felicitas ſuorum ac ſucceſſus pluribus quam hoſtis publicus invexit. In quo genere præcipui fuerunt quos præcipue nunc admiramur. In Romana Cajus Cæſar, cujus bellicas virtutes atque ingentem cum ſucceſſu animi vigorem, nemo ſatis vnquam commendarit, primus libertatem expugnauit: cæteri pro ſervitute, quod imperium tum dicebatur, omnia geſſerunt. Qui diuinos maximoſque viros, Brutos, Caſſios, Helvidios ac Pætos, quorum inſtituta & extremæ quaſi morientium pro li-

ber-

bertate vires,factionibus diſtractæ erant, tanquam ſcopis euerrerunt. Etiam Pompeius,quo præ reliquis libèrtas ſtetit, magis dedit operam,vt ſolus quam vt primus eſſet.Cato autem, omnium ſcholarum poſt euerſam libertatem argumentum,vt amore Reipublicæ non pauca, ita quædam, & fortaſſe eadem,ad famam & ad oſtentationem geſſit. nè in ſummo quidem vltimoque vitæ actu, ab hac alienus: in quo operam dediſſe dicas,non vt extra ſervitutem ſed vt in theatro moreretur. Ac ne Pyrrhos quidem, Mithridatas, Alexandros, alioſque id genus Reges veterum duceſque, hic opponi nobis feram. quippe qui ex vſu cuncta aut pro nutu dirigebant. Igitur, aut ducere hoſtem aut ferire,vrbē cingere,aut extemplo,cum res ferret, expugnare; occaſiones denique omnes, quæ momento ſæpe conſtant, vbi viſum eſſet, pro ſeoccupabant. Noſter, ex arbitrio virorum quidem, quales nunquam deſunt nobis, maximorum, ſed, vt ratio conſtaret omnibus, ex alieno omnia gerebat. Illis opes,etiam ad luxum, nobis aliquando vix ad vſum aut in loco ſuperant. Simul autem vincere ac parare quibus vincas,in Republica præſertim, difficillimum. in qua, cum omnia vt in priuata diſponantur domo, ſimul deærario victoriaque cogitandum eſt.Pietatem ac Religionem,non ad dominationis vſum & ex arte,vt nonnulli,ſed ex animo colebat. Quam tueri majus eſt quam profiteri.Non vt quenquam aliud ſentire cogas, ſed vt ad præſcriptum ſuum, nō alterius, colatur Deus. In quam libertatem qui jus ſumit, etiam ſi cætera cōcedit, vniuerſam tollit. ſiue quia id quod primum eſt in libertate tollit, ſiue quia tota ſæpe ſervitus ſub hoc prætextu latet: quod tot annos Belgæ jam experti ſumus. Nam tributa,vectigalia,atque alia,vtcunque tolerantur: nemo jus in pietatem animoſque impune ſumit niſi qui præſcripſit. Ac plerunque de ſucceſſu ac victoria non

dubitat

dubitat qui Deo cauſam approbari credit: neque quiſquã pugnat fortius aut vincit ſæpius. Vt hoc ipſo quidam calli-diſſime vtantur. quia ſuam cuique optimam videri, & affe-ctu non judicio de ea judicari, maxime ij credunt quibus nulla niſi ſimulata placet. Ad virtutes iſtas, maxima natu-ræ beneficia ac dotes accedebant. Memoria tam rara inter cæteras ac vaſta, vt quęcunque ab actuarijs concepta eſsẽt, per ſe meminiſſet, & amiſſas, quas legiſſet vnquam, aulæ ta bulas chartaſque, a ſe peti poſſe, nihil minus quam jacta-tor aliquoties pronuntiarit. Accedebat rerum prope om-nium ſcientia, ac ſolidum de ſingulis judicium: quo & men tes ſingulorum & ingenia prudenter callideque pertenta-bat. Memini legatos quoſdam, etiam quos magni pridem approbarant Reges, duces, nautas, medicos, politicos, cum metu ad officia ac ſalutationes acceſſiſſe. Adeo nil temere a quoquam, cujus reddi ratio non poſſet, admittebat; ipſe rerum omnium vorago ac abyſſus. Vt eorum quoque gna-rus videretur quæ non audiuiſſet, & timeret quiſque ne jam ſciret de quo reſpondendum ſibi eſſet. Nemo enim plu ra ſciuit quæ non didiciſſet: nemo plura vſu perdidicerat de quibus recte judicaret: nemo tanto cũ judicio quæ per-didicerat in vſum publicum convertit. Inter quę Matheſin merito reponas; vt ſubtile ſtudium ſic vaſtum. Cujus ſin-gulas ſic perluſtrauit partes, vt egiſſe hoc vnum peritiſſimi vel fide ſua deierarent. cum & multa primus obſervarit, neque pauca prope amiſſa ex antiquitate revocauerit. Nã & Numerorum ac Geometriæ adyta, totamque Graphicẽ excuſſerat atque Opticen. Vt Potentiarum Ponderumque Iſorropicas omittam rationes. In quibus magnum imita-tus Archimedem, plurima ad belli vſum ac commoditatẽ patriæ reduxit. In Coſmographia eos fecerat progreſſus, vt Geographiam cum Hydrographia totam percalleret: in

Aſtronomia, non quæ popularia ſunt modo, ſed & ea quæ hæroicas exercent mentes, penitus teneret. Hinc opificum ac ſedentariorum ſtupor: quorum artes cum non didiciſſet, ſingulos, ſi quid delinquerent, ex arte caſtigabat: reſponſantes, circino aut rationibus vincebat. Vt plerique, qui candidiores eſſent, inſtrui ſe faterentur; cæteri, vtcunque nollent, veritatis vi expugnarentur. Exercitiis, aucupiis, venationibus, ac cæteris id genus, ſic addictus fuit, vt non raro inter ipſas ad Rempublicam rediret: plerunque, aliud aut ageret aut cogitaret: nonnunquam & dictaret aliquid vel ſcriberet. Vt non admodum teneri iis aut aſtringi poſſe videretur. non quod principe indignas ſed quod ocioſi eſſe judicaret; neq; ſtudia, ſed voluptates. Nullum enim rerum præſidi cum feris, ſed cum hoſtibus imperij, certamen eſſe ac bellum voluit natura. Quos in fugam dare ac ſequi, magis pro imperio exiſtimabat. Et huc totam flectere venationem videbatur. Itaque hoſtem, vel latentem, callide veſtigijs perſequebatur, vel indagine incluſum, tāquam in cubilibus cingebat, vel in fugam concitato, terra veteranum, mari nautam, vt Laconem aut Moloſſum immittebat. Ita cum & ſeria ac ſua tantum ageret, ne voluptates quidem ab vtilitate Reipublicæ ac vſu ſeparabat. In qua cogitationes omnes, omnem animum defixum ſemper atque aſtrictum pertinaciter habebat. Quem ſi quando relaxaret, machinam recentem aut tormentum grande explorabat. Sæpe equorum greges, quos ex omni orbe ad ſe miſſos, non in vſum belli modo, ſed & admiſſarios in ſpem propaginis alebat, maxima cum cura ac diebus prope ſingulis luſtrabat. Et eximium quo vteretur ſemper habuit. Quorum vnus (nam minuta quoque veteres in laudibus heroū maxima cum auditorum voluptate ſectabantur,) cum in pompa funebri lugentis habitu conſpectus, (vt in talibus

amiſſi

amiſſi deſiderio nonnulli argutantur,) hæſitare interdum
ac præ cæteris mœrere videretur, lachrymas domeſtico ex-
cuſſit. In delectu quoque canum modicus & qualem ante
dixi, vnum quem a fide non a forma æſtimabat, exquiſite
ſemper coluit. qui cum expugnata vrbe ad victorem tan-
quam dedititius fugiſſet, domino, cũ indignatione ſi quis
acceſſiſſet, ad extremum hæſit. cujus, etiam poſt obitum,
benignitate, quod tantopere in antiquis Græcis Romaniſ-
que Chæronenſis ſapiens commendat, ſuſtentatur. Inter-
dum claua Gallica aut noſtra, modice exerceri. Interdum,
quamvis raro, curru ſuo Sceuerinæ vehi. quem antennis
gubernaculis ac velis, ſic aptarat, vt, cum vellet, etiam in
terra nauigaret. Scenæ quoque interdum temporis non-
nihil dabat: ſed vt animo plerunque abſens & intentus me
ditationibus ſederet. Nam amœnitate hortorum atque
ædificandi cura, ſero admodum teneri cœpit. Equitem cũ
pedite vniuerſo, fuſili formatos opere, pro ſcaccia habebat.
Quos & variare, & pro loco aut aggreſſione hoſtium diſpo-
nere ac mutare, pueros, quos vulgo honoratos vocant, re-
mittendo animo docebat vt ex tempore conſulti, primos
ſæpe equitum præfectos ac tribunos in ruborem dederint.
Ex quibus, caſtra ac metandi rationem, cum tentorio, prin
cipiis, viiſque, ac tota aciei forma, accurate efformatam ac
deſcriptam vidimus. De cæteris vix cogitare videbatur. vt
ne quidem Muſica impenſe duceretur. Nam Achilli, quem
vt accuratam belli normam victor orbis Macedo colebat,
citharam qua belli tędia diſpungeret in manum poetarum
princeps dedit. Noſter, præter illam quæ pro patriæ ſalute
auditur, nullam in deliciis habebat. Tympanorum ac tu-
barum horror & fatale tormentorum carmen, bellatorem
vindicabant. In menſa epuliſque, ſemper ſobrius ſuique
ſimilis; cibum ad neceſſitatem, aut pro exercitio quo famẽ

aliquando invitabat, modicum ſumebat. Vinum, quo plerique valetudinem corrumpunt, ejus tantum cauſa, ac vix, admittebat. Quod a medicis nonnunquam ægre perſuaderi ſibi paſſus eſt: multum ab eorum conſuetudine alienus, qui immenſis poculorum certaminibus, & quaſi bello, nihil præter vinum pro ſalute patriæ effundunt. Somni, vt in caſtris, ita domi, ſemper parcus: quem plerunque, hic Reſpublica ejuſque cura, ibi, cum nonnunquam ſub tentorio nonnunquam humi & ſub dio recubaret, ſtationum atque excubiarum monitus aut hoſtis abrumpebat. Domum, in exemplum aliorum, quod in hac Republica conducit, ſic diſpoſuit, vt, quod nonnulli Principes ſecure negligunt, in ære nunquam alieno eſſet: ſuo autem ita vteretur, vt & citra vires patrimonij & fortunæ magnitudinem impenſæ eſſent. Partim, ne in libera Republica judiciis exponeretur, quem vt vitæ normam omnes ſequebantur: partim, ne obſtrictus cuiquam eſſet cui omnes debebamus. Quæ ſequuntur autem, quibus verbis, Auditores, exprimam aut commode deſcribam? nam & vox, & ſermo, & oratio, dicenti pene elabitur ac fugit. Cum defenſioni Bredæ aliquamdiu intentiſſimus fuiſſet, vt, dum Patriæ conſultum vellet, ſui, quo hæc ipſa nitebatur, rationem non haberet, lentum ac difficilem contraxit morbum. Cujus cauſa vt de repetenda domo cogitaret, vix a Patribus adduci potuit. Quo ſic tandem rediit, aut potius, delatus eſt, vt funeri ſimillimus aut vmbræ videretur. Vt in vultu ejus, Patriæ exequias ac vltimam neceſſitatem, boni omnes legerent cum lachrymis ac præſentirent. Vt, ex venæ pulſu ac momentis, mortem noſtram ac defectum, medici denuntiarent. Cujus haud ignarus ipſe, Patres Patriæ, cum Fratre illuſtriſſimo ad ſe vocauit. Quorum, illis quidem, curā Reipublicæ ac onus, huic, ſuum ac Parentis maximi exemplum commendauit.

Apud

Apud quos, conſueta mentis generoſitate, ſtudium, non beneficia, in Patriam teſtatus eſt. Majus eſt quod addam. Cum ſupremum imminere ſibi tempus didiciſſet, vt, quod ſupereſſet, totum Deo daret, mentem cæteris ſubduxit. Quæ quo magis vitæ anteactæ recordatione ſe demittit, eo altius aſcendit. eo enim propius ad fundum ac medullam gratiæ accedit. In quo quaſi centro conquieſcit. Quod poſtremum tempus, primum vitæ ejus ac præcipuum fuiſſe judico. Quo terrena omni cogitatione, omnibus humanis exſolutus curis, non de vno alteroq; loco ſed de orbe triũphauit. quem non vincit vniuerſum niſi qui contemnit. Huic vni ſtudio intentus, e Theologis, Antonium Walæũ, quem hoc anno Academici Senatus Præſidem renũciarat, virum, cujus eruditionem, pietatem, fidem, Patriæ ſibique adverſo tempore perſpexerat, cum Iohanne Bogermanno, Reverendo Viro, qui & mortis ordinẽ deſcripſit, aliiſque, ſæpius ad ſe vocauit. quorum pia monita, ſolatia ac preces, non tam auribus quam animo proſequebatur. Quos, cum nihil præter Deum, præter ſeruatorem ſuum, præter pœnitentiam ac vitæ ſordes, ſed ex animo ac ſine fuco, loqueretur, aliquoties cum lachrymis a ſe dimiſit. Nam ne leuiora dicam, (plura enim concurrebant,) callo vitiatum jecur, vitæ commeatus ac commercia, paulatim, tanquam in obſeſſa ciuitate, ſupprimebat. Vnde primo, alimonii egeſtas, mox debilitas, poſtremo mors & quaſi neceſſaria deditio, ſecuta eſt. Et jam poplites, jam nervi, jam vox ipſa, ipſi quoque oculi defecerant, neque quicquam, præter halitum exiguum, de libertatis noſtræ vindice reſtabat. quem clementiæ diuinæ totum jam transſcripſerat ac conſecrarat. Heu lux Patriæ ac Pater! heu exemplum omnis æui, noſtri admiratio ac ſtupor! heu bellator, victor, triumphator; ſpes tuorum, terror hoſtium ac tremor! heu inuictum Rheni

noſtri tonitru ac Martia tempeſtas! in quem Reges Princi pesque, oculos ac cogitationes, tanquam ſcopum, collimabant, ad quem flos nobilitatis, ad quem voluntarius ex orbe toto miles, Gallus, Teuto, Italus, Britannus, Scotus, cæteræque gentes, agminatim concurſabant, quem vidiſſe, pars felicitatis ac victoriæ momentum habebatur, ſub quo artem militarem & armorum rationem niſi qui hauſiſſet, totam ignorare credebatur! Heu Belgarum Hercules ac Telamo,

modo quem gloria ad cælum extulit,

Quem aſpectabant, cuius ob os

non, vt ille ait, *Graij* ſed Europa, Europa, inquam, vniuerſa,

ora obuertebat ſua;

eam nobis obiici calamitatem, vt, cum aras, focos, liberos, ac vitam, ipſam quoque quæ hac vita carior jucundiorque eſt, libertatem, vni debeamus, vnum omnes vidui ac orbi deſeramus! Et jam ipſe a te deſertus eras. Nam quo jam nobiſcum vel confugeres vel provocares? Ad invictos milites ac legiones tuas? Nemo mortem expugnauit. Ad heroicas virtutes & autoritatem tuam? *Ego dixi,* inquit veritas, *Dij eſtis. Filij excelſi omnes vos. Tamen moriemini, vt homines. Vt vnus de Principibus cadetis.* Ad victorias tot illas, quas terrarum orbis celebrat, extollit, admiratur: quas, quamdiu in terris nomen libertatis erit, omne ævum omnis admirabitur poſteritas? Nihil, præter nomen quod hic relinquendum erat, ex his omnibus reſtabat. Ad tot machinas, quas primus ſollertiſſime pro Patria excogitaras? Nullum hic habebant vſum. Duæ tantum jam ſupererant, vt neceſſariæ ſic minime fallaces, quas in ipſo vitæ exitu adhibuiſti. Nam, cum cæteræ deeſſent, Pœnitentia ac Fide, non, vt ante, vrbem aliquam ſed cælum perrupiſti. Hác victo-

victoriam poſtremam, hunc triumphum imperator noſter geſſit. poſt quem, victor omnium ac ſui, vitæ immortalis Capitolium aſcendit. Ita, vna eademque hora, Auditores, columen prudentiæ ac caput ſuum Patres, Martē milites, vitam, ſpem, ſalutem ciues, fulcrum ac tibicinem imperii ac gloriæ Batauia, patronum ac tutorem Academia, amiſit. qui vigeſimo & tertio Aprilis, (ò miſeriam!) cum Sole nobis occidit. Annos quinquaginta fere & octo vixit: quadraginta ex autoritate Patrum, rebus præfuit: duodecim induciarum ſpecie militiæ exempti ſunt. Victoriis rebuſq; geſtis vitæ ſpatium exceſſit: quod velocitate animi ac non ceſſando vltra ſæculum produxit. Præter vniuerſum vitæ tempus, quod ſaluti Patriæ indulſit, Patrem patruoſque tres, Adolphum, Ludovicum ac Henricum, libertati Belgicæ impendit. Teſtimonia virtutis nemo plura tulit, nemo Regum Principumq; animos in admirationem ſui ſic pertraxit. Ab Henrico quidem Magno (at quo Rege!) primū tempeſtatis ſuæ ducem, ſæpe nuncupatum conſtat. Pro Iacobo autem Sereniſſimo Britanniarum Rege, cui ſapientia ac pacis artes debent, tum judicium quod extat tum collata dignitas teſtatur. Nam Guſtavus ejus nominis ſecundus, abſens quoque præſentiſſimum hoc tempore eruditionis numen, (patietur enim tantæ Majeſtatis fulgor, in quo virtus & natura vel congeſſit quicquid poteſt vel exhauſit, obiter hic nomen vſurpari ſuum) quid de eo ſentiat, exiſtimet, quotidie loquatur, a Legatis prædicari malo. Idem de invicta Venetorum gente, quæ jam mille annos ac ducentos, non conſulibus ſed libertate ſignat, dico ac pronuntio. Quanquam autem tota tellus, & extremus quoque orbis, laudum ejus luculenta exhibere poſſunt monumenta, proprium habere Delphis Batauorum, voluit, optauit. Vt qui Patrem, quamdiu vixit, vel vlciſci ſtatuit vel imitari, ne in

morte quidem aliud quam pietatis ſibi poneret. In qua vrbe, habebunt poſthac quod cum cura luſtrent, admirẽtur, domi maxima cum admiratione prædicent, commemorẽt, extollant, peregrini. Nam cum alias illuſtrium virorum ornamenta ſint ſepulchra, hic ſepulchri ornamenta duo ſunt heroes, quos Europa, Aſia, ac Africa, communi voce extollit celebratque: quos infecti pice & Sole peregrino milites ac nautæ noſtri, etiam fortaſſe pedibus obuerſi, libertatis publicæ autores canunt. Quorum alter, furiis Albani, ignibus ac crucibus, virtutem ac Oceanum oppoſuit: vt Hiſpania timeret quamdiu timeretur, & ad opulentiam quamcunque pervius terrarum orbis eſſet. Alter, tantus, vt in curia conventibuſque pro Senatu, in militia caſtriſque, ſolus eſſet pro exercitu; terra, mari, bello, pace, libertatis limites ac jura, ampliauit ac produxit. Cui addam, quod, vt ſolent, frigide laudabunt, quibus nulla niſi ex ambitione virtus in Principibus probatur, integram a ſe non minus quam ab hoſte cõſervavit. rebus geſtis, meritis, virtutibus, Rempublicam obſtrinxit, non oppreſſit. Quo erepto, nihil, præter animum invictum atque intrepida conſilia, ad curam noſtri ac tutelam Patriæ ſuperſunt. Nam ſi expectatis, vt, quod in privato funere oratores ſolent, verbis tantum ad commiſerationem aut inanem planctum, præficarum more, præeam, aut luctum ejulationibus accendam, fugit vos & ratio & inſtitutum noſtrum Auditores. Non enim fœminæ ſed viri conveniſtis. Et invictum Principem lugemus. qui nec lachrymam emiſit vnquam, & a liberis conjugibuſque noſtris cum pallore eas, trepidatione ac fuga, hactenus auertit. Cujus tergum nunquam vidit hoſtis: vultum, nemo vnquam inimicus Patriæ ſuſtinuit. Patres e Republica ejuſque moderatione, Populus ac plebes ex memoria ac recordatione tanti Principis ſolatia doloris ac cala-

mitatis

mitatis ſuæ petant. Vitam, ſarciendæ huic cladi, animos ac opes pro ſe quiſque conferat ac Patriæ impendat: quiſque tanti Principis virtutes factis exprimat ac colat. Et tu, generoſæ maſculæque indolis juuentus noſtra, belli ſeminarium ac pacis, quam fundata tanto ſanguine ac virtutibus libertas, tanquam importuna ſed honeſta flagitatrix, jam obſtrictam tenet, ex memoria virtutis, non cum gemitu & planctu, juſta tantis Manibus perſolve. Tibi Miles, ſi quis forte huc conueniſti, dico, Sanguine non lachrymis litandum eſt. Stantem militem non ejulantē mori decet. Quoties in acie aut hoſtem feries ac ſiſtes, aut cruentam patriæ ac libertati commodabis manum, toties litabis ei quem amittis. Tibi hoc Hiſpane dico: Poſt ereptum fraude ac latrocinio parentem, poſt ſublatum in tranquillitatis portum, maximi parentis ac ſimillimum parenti filium, quem publice lugemus, NONDVM VICTI SVMVS. Manet cauſa eadem ac virtus, manet idem animus ac ſanguis, manent Magiſtratus, manet Princeps; ſi non idem, cum eodem animo ac poteſtate. Manet idem libertatis amor. &, vt maneat perpetuo, tu ſumme, tu æterne, tu invicte Deus, deſideriū lubidinemque ejus, mentibus infunde. Bello, mox induciis ac pace oppugnati, neutro ceſſimus. Vrbes plurimas ac prope innumeras, tenemus. Vnam forte aut alteram, non armis victi ſed neceſſitate, amiſimus. Incolumen atque integram Rempublicam, fortaſſe & ordinatam poſt tot tempeſtates ac compoſitam, habemus. Quod ſi tempus nondum præſtitit, periculum commune ac bellum jam præſtabit. Mare totum, ſinus omnes, portus, inſulas ac littora, vel claſſibus ſecure pervagamur, vel formidine ac virtutis noſtræ metu, continemus. Quicquid alibi terrarum, extra Solem quoq; & Lunam extat, aut emenſi ſumus, aut coloniis jam occupamus. Deeſt Græcis Romaniſque, ac poſtremo nobis

E quo-

quoque, qui jam totum circumvecti ſumus, exploratus orbis: nondum deeſt ſtudium ſciendi, ſitne extra eũ qui mortales capiat atque alat, habitandi locus. In Oceano, in glacie, in nubibus, in nocte denique ipſa, extra ſiderum conſpectus, extra limites naturæ, viximus. Quicquid nix aut hyems, quicquid Solis inclementia atque ardor, quicquid ipſa vaſtitas ac ſolitudo, vel ſervavit ſibi vel repoſuit, acceſſimus, invaſimus, perrupimus. Ne quis aut aut adverſis nos terreri putet, aut metuere Fortunam, qui naturæ fines jam exceſſimus. Et inferre mortem & contemnere didicimus. Servire, nec didicimus nec poſſumus. Parva ſæpe manu hoſtem fudimus, cecidimus, auertimus. Semilaceri ac ſemiuiui ſæpius; Oſtẽdæ, etjam poſt obitum pugnauimus. Nam cum vrbi terra ac aggeribus deeſſet, trũcos mortuorum ac cadauera objecimus. Vt poſt vitam libertatis ſtudium reſtare in nobis crederent a quibus irritati ſumus. Qui, erepta quoque patria, erepto habitandi ac viuendi loco, vel in mari medio, in claſſibus ac nauibus, quod ſæpius experti ſumus, vel, ſi nihil reſtat, in viſceribus Hiſpaniæ, virtutis ſtudio ac deſperatione armati, locum vel inveniemus, vel invito hoſti ac ſpectanti extorquebimus. Denique, vt feræ quædam capite obtrito, in autorem vulneris neceſſitate aguntur, quia præter mortem nihil ac vindictam reſtat, ita nos exuti (quod auertat Deus) opibus ac ſolo, tecũ & in tuo, non inviti & interriti cademus. Et jam pedũ viã vidimus. Gades diripuimus: Calpen metu expugnauimus: Fortunatas inſulas acceſſimus, devicimus. Vt, excepto cælo, nihil jam ſuperſit, quod virtuti noſtræ reſeruetur. A tyrannide ad neceſſitatem, a neceſſitate, ad virtutem & quæcunque geſſimus, compulſi ſumus. Ita in Batauia, cum laude ac dignitate vivunt quos Brabantia ac Flandria ejecit: in vtraque India, coacti, vitam, opes, ac fortunas repererũt

quos triremibus ac vinculis Hiſpania addixit. Demens, & ignaue,& rerũ omniũ ignare, caſtris exui ac cædi, patrimoniis mulctari ac fortunis, cogi ad virtutem, ad victorias, ad laudem poſſumus. Vinci animo non poſſumus. Qui quamdiu invictus in poſteritate noſtra ad exemplum noſtrũ erit, nunquam hoſti deerit quod agat, ſemper aliquid reſtabit de quo nunquam triumphabit. niſi quod facilius vrgere deſinet, quod nunquam conſequetur, quam vt nos de libertate amplius non cogitemus. Atque vt metuamus abſit Patres. Et in nobis & in aliis præſidium habemus. Regum maximorum, Rerumpublicarum florentiſſimarum ſocii ac fratres ſumus, publicæ ſalutis; mœnia ac muri; libertatis propugnacula ac nerui ſumus. Quibus, cum amicis ſociiſque expugnatis, nihil præter ſeruitutem orbis & imperium vnius reſtat. Cæterum, cum Magiſtratus omnis, omnis Princeps, ſæpe brevis vitæ ac caducæ, ſemper fluxæ ac mortalis, ſtatus ipſe ac Reſpublica æterna ſit, immortalitati autem noſtræ illuſtriſſima Naſſoviorum ſtirps divinitus jam deſtinata videatur, tempus eſt, vt ad ſolatia, & quidem certa ac præſentia, eamus. quæ in Fratre tanti Principis tantoque Principe habemus. Cui, Deo præeunte ac jubente, Illuſtriſſimorum Ordinum conſenſu, deſtinatione Fratris, votis omnium ac publico applauſu, rerum ſalus, Patriæ tutela, terræ pariter ac maris regimen ac cura, nunc incumbit. Et quandoquidem adeſſe vbique Princeps creditur, & abſenti quoque fauſta omnia precari, mos majorum tenet,

Frederice Henrice, Illuſtriſſima Naſſoviorum ſoboles ac germen, titulis, ſucceſſione ac meritis Arauſiorum Princeps, Deus immortalis, vnicus imperii hujus publicæque rei, cuſtos, ſtator, atque vindex, ſub auſpiciis Parentum Patriæ, res fortunaſque tuas foveat ac tueatur. Quas, cum dignitate tua, cum imperio ac poteſtate, fixas in hac terra

ac fundatas habes. In eadem vitæ ſociam jam delegiſti: in eadem ſucceſſorem tuum ac dulciſſimos nepotes, quos jam debes, expectamus. Tu cum lacte atque inter vbera nutricis, in paterno ſanguine cum patria nataſti. Tu eodem loco, in eadem vrbe, in qua Patrem plane invictum, Matrem vnice ſuauiſſimam ac prudentiſſimam, Fratrem hunc incomparabilem ac penitus diuinum, omnium bellorũ ejus particeps ac triumphorum, condidiſti, primum hujus libertatis ſpiritum hauſiſti. Quorum Manes, ab injuria ac ſacrilegio abominando, ab incurſione hoſtium, ab Hiſpanorum furiis, defendere non potes, niſi te, te, inquam, Magne Heros, Patriam communem, conjuges ac liberos, ab iis pariter immunes habeas ac præſtes. Quę aut, (quod auertat idem immortalis ille Deus) deſerenda, aut nos tecum ac cum tuis defendendi ſumus.

D I X I.

In Expeditionem Indicam

AD SERENISS.

VENETORVM

Rempub. iiſdem modis, quibus Sæculare Horatij carmen ſub Auguſto a matronis Romanis cantatum ac ſaltatum eſt.

Diua, quam cælo generatus alto,
Trous Antenor, patriæ ſuperſtes
Fixit, æternamque dedit profundo in
cumbere ponto,
Sæculis nec bis ſuperata ſex, nec
Vllius ferri metuens nec auri,
Thrax licet, totoque animoſus Indo
Inſtet adulter
Virgini intactæ: ferus ille & acer,
Et maris terræque tremor Latinæ,
Boſphoro ſi quà mouet, et vadoſum
Circuit æquor;
Mille Graiarum dominatus vrbium:
Hic fugax bello, meliorque furto,
Callidus tactas precio redemptor
Vertere mentes:
Sit modus ferro, Superi, precamur
Ciuico. noti coeant in vnum
Auſones. iuncti coeant amici in
Fœdera Belgæ.

Siues

Siues quos priſco tenet obligatos
Seruitus Regi, patiens iugari:
Siue quos ſanguis melior ſuperbum
Egit in hoſtem.
Quicquid e Troia ſupereſt, ſuperſit
Adria in magno, dominumque, fractis
Rebus Æneæ, ſociatus illic
Arceat hoſtis.
Omnis Hiſpanum premat inſtitorem
Mota libertas, ratibuſque Iberi
Fomitem belli populemus Indum
Lecta iuuentus.
Hoc parens ſeros agat obſecratus.
Poſteros, quà cæruleum cubile
ſol adit pronus, croceusque Eoo
Surgit ab ortu:
Hoc ſuis matres praeant alumnis,
Hoc ſciat nutrix, et adulta virgo:
Nulla pax terris niſi poſt ſubactum
Reſtat Iberum.